



Çağdaş Türkiye'nin  
Gelecek Güvencesi

ÇAĞDAŞ YAŞAMI DESTEKLEME DERNEĞİ HUKUK BİRİMİ

# **MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN HUKUKÇULAR İLE İLGİLİ DEMEÇLERİ**



*Ankara Hukuk Fakültesi, 1925*

Mustafa Kemal Atatürk için diğer alanlarda olduğu gibi Türk Yargı Sistemi'nin de çağdaş medeniyetler seviyesine gelmesi büyük önem arz etmekteydi. Her ne kadar Türk yargısında çağdaşlaşma çalışmaları cumhuriyet öncesine dayansa da Türk yargısının çağdaş ve kurumsal bir yapı haline gelmesi cumhuriyet devrimleriyle gerçekleşmiştir. Tanzimat Dönemi ile birlikte başlayan yargı sistemindeki çağdaşlaşma çalışmalarındaki amaç Osmanlı Devleti'nin elini dış ilişkilerde rahatlatmak olduğu için yapılan düzenlemeler kısa ömürlü ve etkisiz kalmıştır. Bu sebeple cumhuriyetin ilanı ile birlikte hukuk reformu büyük bir ihtiyaç haline gelmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün "Adalet seviyemizi bütün medeni toplumların adalet seviyesi derecesinde bulundurmak zorunluluğundayız. Bu hususları tatmin için mevcut kanun ve usullerimizi bu görüşle iyileştirmekte, canlandırmakta ve yenilemekteyiz ve de buna devam edeceğiz." sözü de onun hukuk reformu konusundaki bakış açısını net bir şekilde özetlemektedir.

Hukuk reformu için yalnızca çağın gereklerine uygun, ilerici ve Türk toplumunun yapısına uygun olan kanunların iktibas edilmesiyle yetinilmemiş aynı zamanda nitelikli hukukçu kadrolar yetiştirebilmek amacıyla da 1925 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi kurulmuştur. Çünkü Mustafa Kemal Atatürk'e göre ne kadar çağdaş ve adil kanunlar yapmış olsan da bu kanunları uygulayabilecek nitelikli hukukçu kadroların olmadığı sürece çağdaş ve adil hukuk düzeni mümkün değildir. Avukatlık mesleği, Osmanlı Döneminde bağımsız savunma makamı kimliğinden çok uzaktı. 1924 tarihinde yürürlüğe giren Muhamat Kanunu ile birlikte avukatlık mesleğinin kurumsal yapısı çizilmiş ve bağımsız bir meslek kolu haline gelmesi sağlanmıştır. Avukat Ali Haydar Özkent'in 1940 yılında yayımlanan Avukatın Kitabı adlı eserinde yer alan "Tanzimat'tan evvel arzuhalci (Müzevir) , (Ayak kavafı) idik. Muhzirlerin, müflislerin, Karamanlı ve İncesulu vekillerin bu kirli adlarını uzun müddet taşıdık. Tanzimat bizi (Dava vekili) yaptı. Fakat bizi (Muhami) ve (Avukat) yapan Milli idaredir. Cumhuriyet rejimidir. Dava vekilleri cemiyeti bir ışıktı. Milli idarenin çıkardığı (Muhamat Kanunu) bir Ay'dır. Eğer bu gün Türkiye'de müstakil avukatlık müessesesi varsa, eğer bu gün Türk avukatları iyi, namuslu, söz, vakar ve hatta refah sahibi yurttaşlar arasında bulunuyorsa, bunu bu iradeye borçludurlar çünkü Cumhuriyet, Avukatların yalnız refahını temin etmemiştir, mesleği kurmuş, Türk avukatının namusunu ve şerefini kurtarmış, onu layık olduğu mevkiye çıkarmıştır. Bunu böylece kabul etmek ve söylemek meslek, vicdan ve namus borcudur." sözleri de Atatürk'ün avukatlık mesleğine olan katkılarını kanıtlamaktadır. Mustafa Kemal Atatürk'ün hukukçulara hitaben yaptığı aşağıdaki iki konuşma, Atatürk'ün hukukçulara verdiği önemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş uygarlık seviyesine çıkmasında hukukçulara biçmiş olduğu rolü ortaya koymaktadır.

## Mustafa Kemal Atatürk'ün Cumhuriyet Savcılarına Hitaben Yaptığı 9 Ekim 1925 Tarihli Konuşma



"Her uygar ve çağdaş devlette olduğu gibi, Türk Cumhuriyeti Adliyesinde de, Cumhuriyet Savcılarını yüksek ve son derece önemli bir görev ve makamın temsilcileri olmak üzere tanırım. Devrim Savcılarının, kendilerine verilen bu büyük görevin önemine uygun olarak gayretli ve çalışkan olmaları konusunu, adliyemizin başarı ve üstünlüğünün en önemli etkenlerinden sayarım. Laik Türk Devrimi, çağımızın uluslara yaşama ve yükselme yeteneğini veren en son ve en uygar ilkelerinin bir ifadesi ve Türk Ulusunun büyük fedakârlıklarıyla sürdürülen ve kazanılan büyük mücadelesinin eseridir. Devrimlerin gerçekleşmesi, kararları ve kanunlarıyla, ulusal irade ve ulusal egemenliğin bir görünümü; bütünü itibarıyla de Türk Ulusunun bütün haklarıdır. Devrimlerin her biri, ulusun emeği ve hakkı ile gerçekleşmiştir. Cumhuriyet Savcılarımızın, devrimin gerekleri etrafında, en kıskanç ve uzakları gören hassas nöbetçiler olmalarını, asıl görevlerinden sayarım.

Türk Cumhuriyeti, ulusun kaderini yıllarca hastalıklı ve korkunç gelenekleriyle, zulüm ve baskının kan ve yangınları içinde sürükleyen saltanat ve hilâfet tarihini yıktı. Bu mücadelenin asıl amaçlarından biri de, zayıf olanları zorbaların baskısından ve entrikacıların âleti olmaktan kurtarmak ve ulusu kendi kaderine sahip kılmaktır. Çağdaş ve uygar bir ulusuz. Ulusumuz, Batı uygarlığını kayıtsız şartsız kabul etmiştir. Hayatta başarılı olmanın tek yolu budur. Yılmaz ve kesin kararlı devrimlerimiz, Türk ulusunun yaradılıştan gelen büyük yeteneğinin gelişmesi ve artırılması için gereken zemini hazırlayarak hızla ilerlemektedir. Yüksek amaca yönelik herhangi bir suikast failinin durmaksızın kovuşturulması ve kovuşturmanın, ulusun bütün hakları tatmin ve tazmin edilinceye kadar, hakim önünde de kaygı ve ısrarla sürdürülmesini ve sonuçlandırılmasını isterim.



Bütün düşüncelerin üzerinde olan kamu hukuku ve kamu yararının korunmasının, devlet ve hükümet gücünün mutlaka sağlanması ve korunmasıyla mümkün olabileceğini önemle hatırlatırım. Cumhuriyette devlet ve hükümet gücü, ulusal irade ve ulusal egemenliğin en kesin ve en temel ifadesi ve görünümüdür. Türk yasalarına dayanan bu yetki ve güce engel olacak en küçük bir girişimin dahi, ulusun egemenlik hakkına açık bir saldırı olarak değerlendirilerek, buna yeltenenlerin mutlaka mahkeme huzuruna çıkarılmasını talep ederim. Özgürlüğü ve yasaları bir alet gibi öne sürerek, ulusun en küçük bir yararını bile tehlikeye atmak hakkına hiç kimse sahip değildir. Devlet halinde yaşayan uygar uluslarda, özgürlük ulusun emrindedir; yüksek yararlarının gerektirdiği şekilde genişletilir, sınırlanır ve belirlenir. Yakın tarihimizde ve eski zamanlarda, dinlerin zorba hükümdarların, rahipler ve çıkar sağlayanların elinde bir baskı aracı olması gibi, çağımızda kesinlikle izin verilemez ve hoş görülemez. Devrime karşı koyan muhalefetin özgürlükten ve yasadan yararlanmaya hakkı yoktur. Bireyin değil, bireylerin tamamını ifade eden toplumun ve devletin yararı her düşünce ve kaygıdan önce gelmelidir. Sınırsız bireysel özgürlük ve kişisel çıkar peşinde olanlar, kendi emellerini, çıkarlarını ulusun yüksek çıkarları ve özgürlüğünden üstün tutanlardır. Sınırsız kişisel özgürlükler, kişisel çıkarlar, uygar ve düzenli toplumları, devletleri yıkarak anarşiyi ve çoğunlukla da zorbalığı yaratır.

Anarşi ve zorbalık, doğrunun yanlışa, zayıfın güçlüye yenilmesi sonucunu doğurur. Uygar uluslarda, yasa ve özgürlük, yüksek çıkarların korunması için düzenlenir ve kabul edilir. Çağdaş devlet kurmaya ve bu kuruluştan yararlanmaya karar veren toplumlarda, bu kesin bir şart ve zorunluluktur. Birey yok, toplum vardır. Zorbalık ve monarşiyle yönetilen ülkelerde, yasa ve özgürlük bir kişinin veya sınıfın emellerini sağlamaya yarayan bir araç olur. Göçebe veya ilkel topluluklarda, toplum değil kişinin çıkarları vardır.



Halkçılık esaslarına dayanarak yönetilen bir ülkede, düzenin diğer her yönetim şekline daha fazla önem ve ısrarla kurulması ve geliştirilmesi gerekir. Bu kuralın, çağımız uygarlığının başarı sırlarından en önemlisi olduğunu hatırlatırım. Halk yönetiminin, ancak bu şekilde başarıya ulaşacağından ve insan haklarının ancak bu yoldan korunabileceğinden asla kuşku duyulmamalıdır. Düzen ve işleyiş, halk cumhuriyetlerinde, ulusal egemenlik ve ulusal çıkarlar gibi en yüksek yetkinin bir gereğidir. En son hukuk kurallarına dayanan bu gerçekleri, Türkiye Cumhuriyeti Savcılarının, bir an için bile gözden uzak tutacaklarına ihtimal vermem. Yasalarımızın uygulanmasında, bu yönlerin önemle ve mutlaka dikkate alınmasını talep ederim.

Savcılarımızın, kovuşturmak ve açmak zorunda oldukları ceza davaları, mahkeme huzurunda, her türlü delille aydınlatılacaktır.

Cumhuriyet Savcılarının bu konuda yapacakları açıklamaları, kamu hukuku adına istenen ceza, suç ve sanık hakkında kamuoyunun aydınlatılması için ve verilecek hükmün niteliğine ilişkin açık bir fikir edinilmesini sağlamak için gerekli bulurum. Davaların Yargıtay'ca incelenmesi sırasında da, bu konunun büyük kolaylık sağlayacağı açıktır.

Savcılık, karar değil, dava makamıdır. Yargılama sırasında ve duruşmada, savcılarımızın kendilerini herhangi bir davanın taraflarından sayarak ısrarla açıklamaları ve görüşlerinin kabul edilmesini ve desteklenmesini sağlamak için, tüm tarihsel ve yasal araçlardan yararlanmayı ihmal etmemeleri gerekir.

Kamu Hukuku adına ortaya koyduğu bir talebin desteklenmesini sağlayamamanın, bir Cumhuriyet Savcısı için övünülecek bir konu olamayacağını hatırlatmak isterim.

Cezaevlerinin haftada bir mutlaka denetlenerek, yargılama olmaksızın tutuklu kalanların, kısaca nedenleriyle birlikte derhal en yakın müfettişliğe ve Adalet Bakanlığına bildirilmesi gerekir. Bir soruşturmanın başlatılabilmesi ve sürdürülebilmesi için bir şikayet veya zabitanın bildirimini beklenenecektir. Duyuma dayanarak soruşturmaya başlanarak, herhangi bir olayla ilgili olarak merciinden bilgi alınarak gerçeğin aydınlatılması ve konunun ilgi ve dikkatle izlenmesi, kamu hukuku ve kamu güvenliğinin esenliğini sağlamak bakımından çok önemlidir.



Türkiye Cumhuriyetinde kimsesiz bir birey yoktur. Cumhuriyet, böyle bir kavramı asla kabul edemez. İnsan hakları, yasalarımızın güvencesi altındadır. En güçsüz ve en kimsesizlerin yardımcısı devlet ve onun kamu hukuku temsilcileri olan Cumhuriyet Savcılarıdır. Kendilerini kimsesiz görenlerin, yanlarında her an haklarını aramakla görevli Cumhuriyet Savcıları bulunduğunu asla unutmamaları ve bundan emin olmaları gerekir. Zayıf ama haklı olanların en güçlü durumda olmaları, adliyemizin en belirgin özelliği ve ülküsüdür. Cumhuriyet Adliyesinin yükselmesini bir onur meselesi saydıklarından hiç kuşku duymadığım çalışma arkadaşlarıma bu onurlu görev alanında mutlak ve muhakkak olan başarılarını coşkuyla dilerim efendim.”

## Mustafa Kemal Atatürk'ün Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin Açılışında Yaptığı Konuşma

### “Öğrenci Baylar ve Hukukçu Baylar!

Yeni hukuk esaslarından, yeni gereksinmelerimizin, zorunlu olarak istediği yasalardan söz ederken 'her devrimin kendine özgü yaptırımı bulunmak zorunludur' gerçeğine, yalnız bu gerçeğe işaret etmiyorum. Boşuna bir çıkışma eğiliminden kendimi uzak tutarak, fakat Türk ulusunun çağdaş uygarlığın niteliklerinden ve mutluklarından yararlanmak için en aşağı üç yüz yıldan beri sarf ettiği çabaların ne kadar elemli ve acı verici engeller karşısında boşa gittiğini tam bir teessür ve uyanıklıkla göz önüne alarak söylüyorum. Ulusumuzu düşmeye mahkûm etmiş ve ulusumuzun verimli bağrında dönem dönem eksik olmamış girişim sahiplerini, çaba ve çalışma sahiplerini, en sonunda bıktırmış ve bozguna uğratmış olumsuz ve yok edici güç, şimdiye kadar elimizde bulunan hukuk ve onun içten izleyicileri olmuştur. Belki ağır ve cesurca olan tarihsel gözlemimin, seçkin kurulunuz içinde ve Cumhuriyet Hükümetinin bugün hizmetlerinden yararlanmakta bulunduğu değerli memurlar ve yargıçlarımız içinde kimsenin hayretini gerektirmeyeceğine eminim. Bununla birlikte biraz daha, içimden tasarladıklarımı açıklamak için izin vermenizi rica edeceğim. Uluslararası genel tarihin akışında Türklerin 1453 zaferini, yâni İstanbul'un fethini gözlerinizin önünde canlandırınız. Bütün bir Dünyaya karşı İstanbul'u sonsuzluğa değin Türk topluluğuna kazandırmış olan güç ve kudret, aşağı yukarı aynı yıllarda bulunmuş olan basımevini Türkiye'ye kabul için hukukçuların uğursuz direncini kırmayı başaramamıştır. Eskimiş hukukun ve izleyicilerinin basımevinin yurdumuza girmesine izin vermeleri için üç yüz yıl gözlem ve duraksamada bulunmalarını ve basımevinin yandaşı ya da karşıcılığı olarak pek çok güç ve kudret sarf etmelerini gerektirmiştir. Eski hukukun çok uzak ve çok eski ve yeniden ortaya çıkması gücü olmayan bir dönemi ve o dönemin hukukçularını seçtiğim kanısına kapılmayınız. Eski hukukun ve hukukçularının yeni devrim dönemimizde doğrudan doğruya bana çıkarttıkları zorluklardan örnek getirmeye kalksam, başınızı ağrıta tehlikesiyle karşılaşırım. Fakat bilirsiniz ki Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kuruluş anlarında, onun bugünkü nitelik ve durumunu hukuk esaslarına ve bilim esaslarına aykırı sayanların başında ünlü hukuk bilginleri bulunuyordu.

Sayın Baylar, Hattâ Cumhuriyetin ilânından sonra olan feci bir olayı da uyanık bakışlarınızın önünde canlandırmak isterim. En büyük kentimizin bu yurttaki belki Avrupa'da öğrenim görmüş yüksek uzmanlardan oluşan Baro kurulu, açıkça halifeci olduğunu duyuran ve duyurmakla öğünen birisini seçip kendisine başkan yapmıştır. Bu olay eskimiş hukuku izleyen eskimiş hukukçuların Cumhuriyet anlayışına karşı içten ve gerçek olan durum ve eğilimini belirtmeye yetmez mi? Bütün bu olaylar, devrimcilerin en büyük fakat en sinsi düşmanının çürümüş hukuk ve onun düzeltilemez hukukçuları olduğunu gösterir. Ulusun ateşli devrim atılımları sırasında sinmek zorunda kalan eski kanun hükümleri, eski hukukçular, iyilik yolunda gidenlerin etkisi ve ateşi yavaşlamaya başlar başlamaz derhal canlanarak, devrim esaslarını ve onun içten izleyicilerini ve onların değerli ülkülerini mahkûm etmek için fırsat beklerler. Bu fırsat eski kanunların varlığı ve eski hukuk esaslarının yürürlüğü ile ve eski anlayışını içten ve yüreğinde olarak korumada inatçılıkla direnen yargıçların ve avukatların varlığı ile sağlanır. Bugünkü hukuksal etkinliklerimizin nedenlerini açıklamış oluyorum umudundayız. Büsbütün yeni kanunlar yaparak eski hukuk esaslarını temelinden ortadan kaldırmak girişimindeyiz. Ve yeni hukukun esasları ile alfabesinden öğrenime başlayacak bir yeni hukuk kuşağını yetiştirmek için bu kurumları açıyoruz. Bütün bu uygulamada dayanağımız, ulusun işe yatkınlığı ve yeteneği ve kesin iradesidir. Bu girişimlerde arkadaşlarımız, yeni hukuku, bizimle birlikte, sözünü ettiğim nitelikte anlamış olan seçkin hukukçularımızdır. Genel yaşamımızın yeni hukuksal esasları kuram ve uygulama alanında görünüp gerçekleşinceye kadar geçecek zamanı sağlayan, doğrudan doğruya ulusumuz ve onun devrimindeki yorulmaz ve yıpranmaz güç olacaktır. Öğrenci Baylar, Yeni Türk toplum yaşamının kurucusu ve güçlendiricisi olmak savı ile öğrenime başlayan sizler, Cumhuriyet döneminin gerçek hukuk bilginleri olacaksınız. Bir an önce ANKARA ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ yetiştirmenizi ve ulusun isteğini eylemsel olarak tatmine başlamanızı ulus sabırsızlıkla beklemektedir. Sizi yetiştirecek olan profesörlerin üzerlerine düşen görevi hakkıyla yerine getireceklerine eminim. Cumhuriyetin yaptırımı olacak bu büyük kurumun açılışında duyduğum mutluluğu hiçbir girişimde duymadım ve bunu açığa vurmakla ve belirtmekle hoşnutum."

### *Başvurular*

*T.C. Yargıtay Başkanlığı*

*MISIR, Av. M. Haşim. «Mustafa Kemal Atatürk'ün Avukatlık Mesleğine Bakışı.»  
yeniyaclasimler.org.*

*Üçok, Coşkun. Ankara Üniversitesi 40. Yıl Armağanı. 1966*



*Çağdaş Türkiye'nin  
Gelecek Güvencesi*